

بررسی آگاهی و نگرش آموزگاران زن در مورد خودآزمایی پستان در شهر کرمان

زهرا غضنفری^۱، بدرالسادات عالمزاده^۱ و پدیا... نیکیان^۱

خلاصه

هدف از این پژوهش بررسی آگاهی و نگرش آموزگاران شاغل در دبستانها و دبیرستانهای شهر کرمان پیرامون خودآزمایی پستان بود که نمونه مورد مطالعه را ۲۰۰ نفر آموزگار مؤنث تشکیل دادند. جهت گردآوری داده‌ها از پرسشنامه‌ای که پژوهشگر ساخته بود استفاده شد. پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها نتایج زیر حاصل گردید: میانگین سنی پاسخ دهندگان ۳۷/۴ سال با انحراف معیار ۶/۹ بود و اکثریت افراد مورد مطالعه (۴۳/۵٪) دارای مدرک دیپلم بودند. نتایج حاصل از این مطالعه نشان داد که ۶۰٪ از کل جامعه مورد مطالعه در زمینه خودآزمایی پستان از آگاهی کافی برخوردار نبودند و ۶۸/۵٪ از کل نمونه مورد بررسی، خودآزمایی پستان را اصلاً انجام نمی‌دادند. بین آگاهی و تحصیلات ارتباط معنی‌دار آماری وجود نداشت. همچنین بین نگرش افراد مورد مطالعه و تحصیلات آنان نیز ارتباط معنی‌داری مشاهده نگردید.

واژه‌های کلیدی: آگاهی، نگرش، خودآزمایی پستان

مقدمه

سرطان پستان در نقاط مختلف دنیا متفاوت و رو به افزایش می‌باشد، بطوری که تحقیقات نشان می‌دهد از هر ۱۰ زن

امروزه سرطان پستان یکی از شایعترین علل مرگ و میر و مهمترین عامل نگران‌کننده سلامتی زنان در جهان می‌باشد. شیوع

۱- عضو هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی - درمانی کرمان

آمریکایی یک نفر در طول زندگی خود دچار سرطان پستان می‌گردد (۱۲).

این بیماری مهمترین عامل مرگ زنان در سنین ۳۹-۴۴ سالگی است. علیرغم پیشرفتهای تکنیکی در جراحی، شیمی درمانی و رادیوتراپی، میزان مرگ و میر ناشی از سرطان پستان برای حداقل ۳۰ سال ثابت مانده است. دلیل اصلی آن این است که یک سوم زنان با تشخیص سرطان پستان در مرحله پیشرفته جهت درمان مراجعه می‌نمایند (۳). آمار نشان می‌دهد که در سال ۱۹۹۱ در حدود ۱۷۵ هزار مورد افراد مبتلا به سرطان پستان، شناسایی و میزان مرگ و میر ناشی از آن نیز ۴۴۵۰۰ مورد می‌باشد. بنابراین یکی از راههای جلوگیری از مرگ و میر ناشی از این بیماری تشخیص زودرس آن است و انجام خودآزمایی پستان Breast Self-examination (BSE) توسط خانمها می‌تواند در کشف زودرس سرطان و کاهش مرگ و میر ناشی از آن تأثیر بسزایی داشته باشد. از آنجایی که ۹۵٪ سرطانهای پستان و ۶۵٪ سرطانهای ابتدایی پستان توسط خود زنان کشف می‌شود، اقدام سریع برای معاینه پستان در تشخیص زودرس و درمان این بیماری از اهمیت زیادی برخوردار است (۱). اگر سرطان پستان در همان مراحل اولیه کشف گردد، بقای ۵ ساله آن ۹۰٪ و اگر به غدد لنفاوی و بافت اطراف مناساز دهد، این میزان به ۶۰٪ خواهد رسید (۵). در خصوص پیشگیری از سرطان پستان تقریباً ۶۰ سال قبل "آدیر" (Adair) اظهار داشته که نه تنها هر زنی باید یاد بگیرد که گاه پستانهای خود را جهت وجود توده لمس کند، بلکه باید به وی گفته شود که در صورت یافتن هر توده فوراً پزشک خود را مطلع سازد (۲). خودآزمایی پستان به عنوان یک ابزار مهم بیماریابی شناخته شده است و مهمترین فواید آن ارزان بودن و اجرای ساده آن در فواصل متعدد در منزل می‌باشد. امروزه در بسیاری از کشورها هر ساله با اجرای برنامه غربالگری، تعداد زیادی از مبتلایان را از مرگ حتمی نجات داده و همچنین با آموزش خودآزمایی پستان هر ساله باعث نجات جان هزاران نفر می‌شوند (۸). بنابراین با توجه به اهمیت موضوع باید کارکنان جرف بهداشتی، زنان را از هر قشر و جامعه به اجراء خودآزمایی پستان همراه با معاینات پزشکی تشویق نمایند (۶). برای انجام بیشتر خودآزمایی پستان و تکرار آن نه تنها آموزش بلکه تلاش در جهت تغییر نگرشها و اعتقادات از اهمیت خاصی برخوردار است. نگرش و آگاهی مهمترین فاکتورها در پیش‌بینی رفتار بهداشتی و مؤثر بر روش آموزش خودآزمایی پستان می‌باشد (۱۲). بنابراین آنچه که در مطالعات خودآزمایی پستان مهم است

بررسی شخصیت افراد و فاکتورهای مؤثر در جهت اجراء این رفتار می‌باشد.

طرز تفکر و نگرش در باره یک بیماری عامل مهمی در انجام دادن و یا ندادن یک اقدام پیشگیرانه می‌باشد. زیرا نگرشها و تفکرات زیربنای رفتار و عمل می‌باشند. بررسی آگاهی و نگرش آموزگاران زن در زمینه خودآزمایی پستان از اهمیت زیادی برخوردار است، زیرا که آنها قشری از زنان جامعه هستند که در ارتباط با تربیت و تعلیم جوانان و آینده‌سازان این سرزمین و بوم می‌باشند و باید با آگاهی از روشهای پیشگیری، در کمال سلامت به جامعه خود خدمت کنند و با نکات پیشگیری کننده آشنا باشند.

روش کار

حجم نمونه مورد مطالعه این پژوهش براساس فرمول آماری تعیین گردید و ۲۰۰ نفر از آموزگاران زن در دبستانها و دبیرستانهای شهر کرمان در سال ۱۳۷۳ به روش نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک انتخاب گردیدند.

نوع تحقیق مقطعی (cross-sectional) و ابزار تحقیق پرسشنامه‌ای است که مبتنی بر تحقیقات انجام شده در این زمینه و مشتمل بر مشخصات فردی، سؤالات آگاهی و سؤالات نگرش بود. جهت تعیین روایی، پرسشنامه‌ها در اختیار چند نفر از متخصصین زنان و زایمان و اعضاء هیأت علمی دانشکده پرستاری و مامایی قرار داده شد تا در مورد مناسبت محتوی پرسشنامه‌ها با اهداف مورد نظر قضاوت نمایند. موارد اختلاف نظر بسیار جزئی بود که برطرف گردید. پایایی بازآزمایی پرسشنامه نگرش ۸۰٪ و آگاهی ۸۷٪ بدست آمد. همچنین ثبات درونی پرسشنامه با ضریب آلفا کرونباخ $\alpha = 0.78$ تعیین شد که مطلوب بنظر می‌رسد.

روش جمع‌آوری داده‌ها بدین صورت بود که پرسشنامه مربوطه بین جامعه مورد مطالعه توزیع و پس از تکمیل بدون ذکر نام دریافت شد. بعد از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها، آموزش لازم به جامعه مورد مطالعه در زمینه خودآزمایی پستان داده شد. پرسشنامه‌های جمع‌آوری شده با روشهای آمار توصیفی و همچنین با آزمون χ^2 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج

از تعداد ۲۰۰ نفر آموزگار مورد مطالعه، ۷۱/۵٪ در دبستانها و ۲۸/۵٪ در دبیرستانها مشغول بکار بودند (نمودار ۱). میانگین سن افراد مذکور ۳۷/۴ سال بود. از نظر تحصیلات ۴۳/۵٪ دیپلم

از نظر آمار با توجه به نتایج حاصله، بین آگاهی و سطح تحصیلات هیچگونه ارتباطی وجود ندارد ($X^2=3/46$, $df=4$). همچنین بین نگرش و میزان تحصیلات افراد مورد مطالعه ارتباط معنی داری وجود ندارد (جدول ۱)، ($X^2=2/17$)

جدول ۱: رابطه بین میزان تحصیلات و نگرش آموزگاران

تحصیلات	نگرش	موافق	بی نظر	مخالف	جمع
دیپلم	۵۹	۱۱	۱۷	۸۷	
فوق دیپلم	۴۹	۹	۱۱	۶۹	
لیسانس	۲۹	۹	۶	۴۴	
جمع	۱۳۷	۲۹	۳۴	۲۰۰	

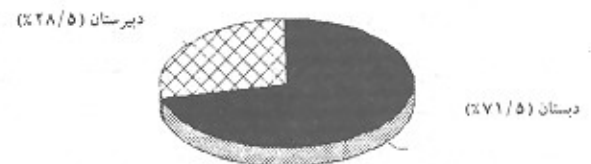
$X^2=2/17$ $df=4$ NS

بحث

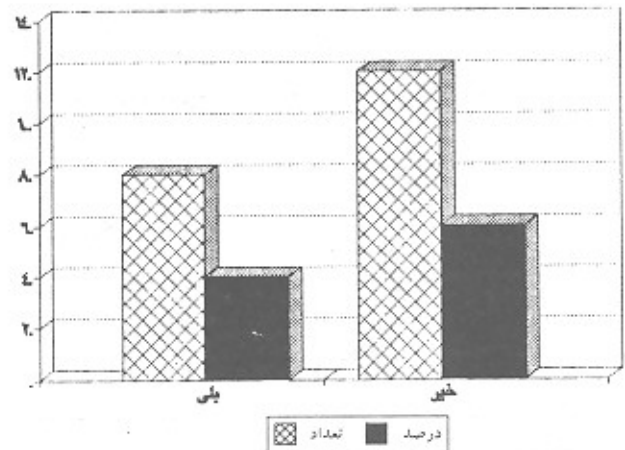
سرطان پستان یکی از شایعترین علل مرگ و میر زنان در جهان می باشد (۳). اگر سرطان قبل از تهاجم شناخته و درمان شود، امکان زنده ماندن به مدت ۵ سال ۹۰٪ است. تشخیص زود هنگام آن، امید به درمان و میزان بقاء را افزایش می دهد (۱۲). خودآزمایی پستان یک روش بیماریابی برای تشخیص زودرس سرطان پستان می باشد (۹). نتایج پژوهشهای انجام شده در زمینه انجام خودآزمایی پستان نشان می دهد که اکثر زنان خودآزمایی پستان را بطور منظم انجام نمی دهند و یا اینکه اصلاً انجام نمی دهند و بیشترین دلیلی که در مورد عدم انجام خودآزمایی ذکر کرده اند، ترس از پیدا کردن توده، فراموش کردن و فکر نکردن به آن بود که در تأیید نتایج پژوهش حاضر می باشد (۹، ۱۲).

هیمن (Heyman) و همکاران در مورد داشتن آگاهی و نگرش در زمینه BSE اظهار می دارند که داشتن اطلاعات و آگاهی به تنهایی برای انجام مرتب BSE کافی نمی باشد. طرز تفکر و نگرش درباره یک بیماری عامل مهمی در انجام دادن و یا ندادن یک اقدام پیشگیرانه می باشد، چون نگرشها و تفکرات رفتار و عمل را می سازند (۱۲). السون (Olson) موانع بر سر راه انجام خودآزمایی پستان را کمبود آموزش BSE، فکر نکردن در باره آن، فراموشی و کمبود انگیزه می داند (۱۱). در پژوهش دیگر در این زمینه نتایج نشان داد که هر چه آگاهی بیشتر باشد، انجام BSE نیز بیشتر خواهد بود (۷). نتایج پژوهش حاضر نیز نشان داد که آموزگاران شهر کرمان از نگرش مثبتی نسبت به خودآزمایی

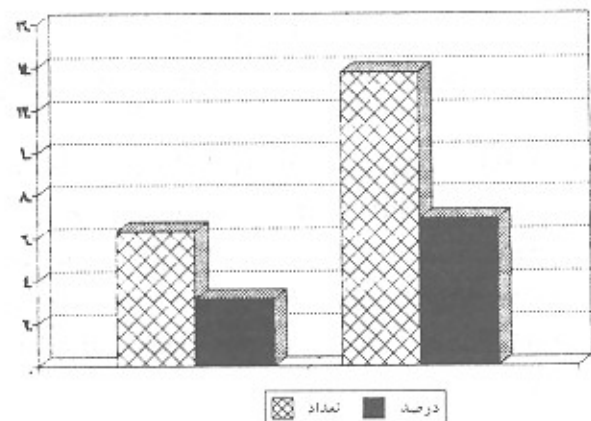
۳۴/۵٪ فوق دیپلم و ۲۲٪ لیسانس بودند. ۶۰٪ از آموزگاران خودآزمایی پستان را نمی شناختند و از آگاهی کافی در این زمینه برخوردار نبودند (نمودار ۲). در زمینه عملکرد جامعه مورد مطالعه، نتایج نشان داد که اکثریت (۶۸/۵٪) خودآزمایی پستان را اصلاً انجام نمی دادند و دلیل عدم انجام خودآزمایی پستان را فکر نکردن به آن ذکر نمودند (نمودار ۳). نتایج بدست آمده از این پژوهش در این زمینه نشان داد که جامعه مورد مطالعه از نگرش مطلوبی نسبت به خودآزمایی پستان برخوردار هستند.

نمودار ۱: توزیع فراوانی آموزگاران برحسب محل کار

نمودار ۲: توزیع فراوانی آگاهی آموزگاران نسبت به خودآزمایی پستان

نمودار ۳: توزیع فراوانی آموزگاران برحسب انجام خودآزمایی پستان

پستان برخوردار بودند.

راتلج (Rutledge) در پژوهش خود به این نتیجه رسید، زنهایی که نگرش مثبت نسبت به خودآزمایی پستان داشتند بیشتر از بقیه به انجام منظم خودآزمایی پستان BSE مبادرت می‌ورزیدند (۱۴). در جامعه ما در این زمینه تحقیقات اندکی بر روی جوامع متفاوت انجام گرفته است. در سال ۱۳۷۲ تحقیقی توسط پژوهشگر تحت عنوان بررسی عقاید، نگرش و عملکرد پرستاران نسبت به خودآزمایی پستان بر روی ۶۰ نفر از پرستاران شهر کرمان انجام گرفت. نتایج این تحقیق نشان داد که علیرغم اینکه پرستاران از آگاهی کافی در این زمینه برخوردار هستند اما خودآزمایی پستان را به طور منظم انجام نمی‌دهند. در این تحقیق ارتباط معنی‌دار آماری بین نگرش و انجام خودآزمایی نشان داده شد (۱).

همچنین تحقیقی در سال ۱۳۷۳ در شهر کرمان توسط کلانتری بر روی ۳۰۰ نفر آموزگار زن تحت عنوان تعیین آگاهی معلمین از کانسر پستان و BSE صورت گرفت. نتایج این تحقیق نشان داد که نیمی از جامعه مورد مطالعه از آگاهی کافی در این زمینه برخوردار نبودند که تقریباً با نتایج حاصله از این پژوهش برابر می‌باشد. همچنین ۵۹/۴٪ از آموزگاران در این تحقیق خودآزمایی پستان را اصلاً انجام نمی‌دادند که این نتیجه نیز تقریباً برابر با نتایج حاصله از پژوهش حاضر می‌باشد (۲).

از آنجایی که اغلب مطالعات نشان می‌دهند که تنها ۲۰ تا ۴۰٪ از زنان BSE را انجام می‌دهند، معلوم می‌شود که هنوز تعداد

زیادی از زنان در مورد این روش تشخیصی مهم و با ارزش از اطلاع و آگاهی کافی برخوردار نمی‌باشند (۱۰). با توجه به یافته‌ها و نتایجی که از سطح آگاهی و نگرش گروه مورد مطالعه حاصل شده است، می‌توان به این نتیجه رسید که متأسفانه آموزگاران که جزو افراد تحصیلکرده و باسواد جامعه می‌باشند از آگاهی کافی در زمینه راههای پیشگیری بیماریها و خودآزمایی پستان برخوردار نمی‌باشند و با توجه به نگرش مثبتی که در این زمینه دارند و همچنین شیوع قابل ملاحظه این سرطان و نظر به اینکه در جامعه ما BSE از طریق رسانه‌های گروهی و مجلات بهداشتی عنوان نمی‌شود، اهمیت آموزش دهی BSE بارزتر می‌شود. پیشنهاد می‌گردد که اداره‌های کل آموزش و پرورش برنامه‌ای تنظیم کنند که با همکاری دانشگاههای علوم پزشکی آموزش لازم در مورد این امر مهم به آموزگاران داده شود. همچنین جلسات آموزشی با توجه به اهمیت موضوع در سالهای آخر دبیرستانهای دخترانه بصورت مصاحبه تشکیل گردد و جهت آموزش عمومی برای کلیه گروههای اجتماعی از طرف دانشگاههای علوم پزشکی و با همکاری رسانه‌های گروهی اقدام گردد.

سپاسگزاری

این مقاله نتیجه قسمتی از طرح تحقیقاتی مصوب شورای پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی کرمان می‌باشد. بدینوسیله از حوزه معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کرمان تشکر و قدردانی می‌نمایم.

Summary

An Investigation on the Knowledge and Attitude of School Teachers in Kerman City about Breast Self Examination (BSE)

Z. Ghazanfary, MS¹; B. Alemzadeh, BS¹; and Y. Nikian, MSPH¹

1. Faculty Member, Kerman University of Medical Sciences and Health Services, Kerman, Iran

The present study measures knowledge and attitude of school teachers in Kerman City about breast self-examination. Participants in this research were 200 female teachers. Data collecting instrument was a questionnaire designed by researchers. The mean age of subjects was 37.4 years and SD 6.9. Results of data analysis showed that 60% of the study sample were not knowledgeable of BSE and 68.5% did not practice BSE at all. There was not significant relationship between level of knowledge and attitude with education.

Key Words: Knowledge, Attitude, Breast self-examination

References

1. غضنفری، زهرا: بررسی ارتباط بین عقاید و نگرش نسبت به خودآزمایی پستان و انجام آن در پرستاران شهر کرمان. پایان نامه دانشکده پرستاری دانشگاه علوم پزشکی کرمان، ۱۳۷۲، ۱۱۸-۱۲۵.
2. کلانتری، بهجت: بررسی میزان آگاهی معلمان از کانسر پستان و خودآزمایی پستان. پایان نامه دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی کرمان، ۱۳۷۴، ص ۷۷-۸۱.
3. Baines CJ: Breast self-examination. *Cancer* 1992; 1(7Suppl): 1942-1946.
4. Bruner SH, Suddrth S: Text book of medical surgical nursing. Philadelphia, J.B. Lippincott, 1988; pp1123-1130.
5. Champion V: The role of breast self-examination in breast cancer screening. *Cancer* 1992; 1(7Suppl): 1985-1991.
6. Clark D, Lornas S: Factors involved in nurses. Teaching breast self-examination. *Cancer Nurs* 1989; 12: 41-48.
7. Cole P, Austin H: Breast self-examination. *Cancer Nurs* 1989; 12: 250-256.
8. Crooks C: Educating women about the importance of breast screening: the nurses role. *Cancer Nurs* 1986; 12: 161-164.
9. Harris G: Screening progress and Pitfalls. *Nursing Times* 1987; 18: 18-19.
10. Heyman E, Carole P, Donno C: Is the hospital setting the place for teaching breast self-examination. *Cancer Nurs* 1991; 14: 35-40.
11. Lauver D, Angerame M: Development of a questionnaire to measure beliefs and attitudes about breast self-examination. *Cancer Nurs* 1988; 11: 51-57.
12. Lierman ML, Kasprzyk D, Benoliel JQ: Understanding adherence to BSE in older women. *Nurs Res* 1991; 1: 46-59.
13. Olson RE, Mitchell E: Self confidence as a critical factor in breast self-examination. *Clinical Studies* 1989; 476-480.
14. Rutledge DN: Factors related to women's practice of breast self-examination. *Nurs Res* 1987; 36: 117-121.